

Drift 27-31

Een archeologische begeleiding op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek, Utrecht
Basisrapportage Archeologie 88

Drift 27-31

Een archeologische begeleiding op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek,
Utrecht

L. Dielemans

Met een bijdrage van:

N.D. Kerkhoven

Afdeling Erfgoed gemeente Utrecht
Zwaansteeg 11
3511 VG Utrecht
Maart 2013

Administratieve gegevens van het project

Projectcode en -naam:

Drift 27-31

Locatie:

Utrecht, Letterenbibliotheek, Drift 27-31

OM-nummer:

51776

Landelijke centrumcoördinaten:

136994 / 456308

Opdrachtgever:

Universiteit Utrecht, Vastgoed en Campus
Heidelberglaan 8
3584 CS Utrecht

Uitvoerder:

Afdeling Erfgoed gemeente Utrecht
Zwaansteeg 11
3511VG Utrecht

Coördinator vanuit de gemeente:

A.M. Bakker

Dagelijkse leiding opgraving

L. Dielemans

Uitvoering project:

Uitvoering veldwerk: 7 juni en 2-3 juli 2012
Uitwerking resultaten: september 2012

Beheer en plaats van documentatie:

Afdeling Erfgoed gemeente Utrecht
Zwaansteeg 11
3511VG Utrecht

ISBN

978-90-73448-65-0

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
--------------	---

1 Inleiding	7
-------------	---

1.1 Landschappelijke context van de onderzoekslocatie	7
1.2 Historische context van de onderzoekslocatie	7
1.3 Archeologisch vooronderzoek	10
1.4 Archeologische verwachting	11
1.5 Doel van het onderzoek	11
1.6 Onderzoeksvragen	11
1.7 Methode	13

2 Fysische geografie en bodemkundige ondergrond	15
---	----

3 Archeologische resultaten	17
-----------------------------	----

3.1 Sporen en structuren	17
3.2 Aardewerk	20
3.3 Metaal (N.D. Kerkhoven)	21

4 Synthese en conclusie	23
-------------------------	----

4.1 Synthese	23
4.2 Beantwoording onderzoeksvragen	23

Noten	25
-------	----

Literatuur	25
------------	----

Eerdere uitgaven	27
------------------	----

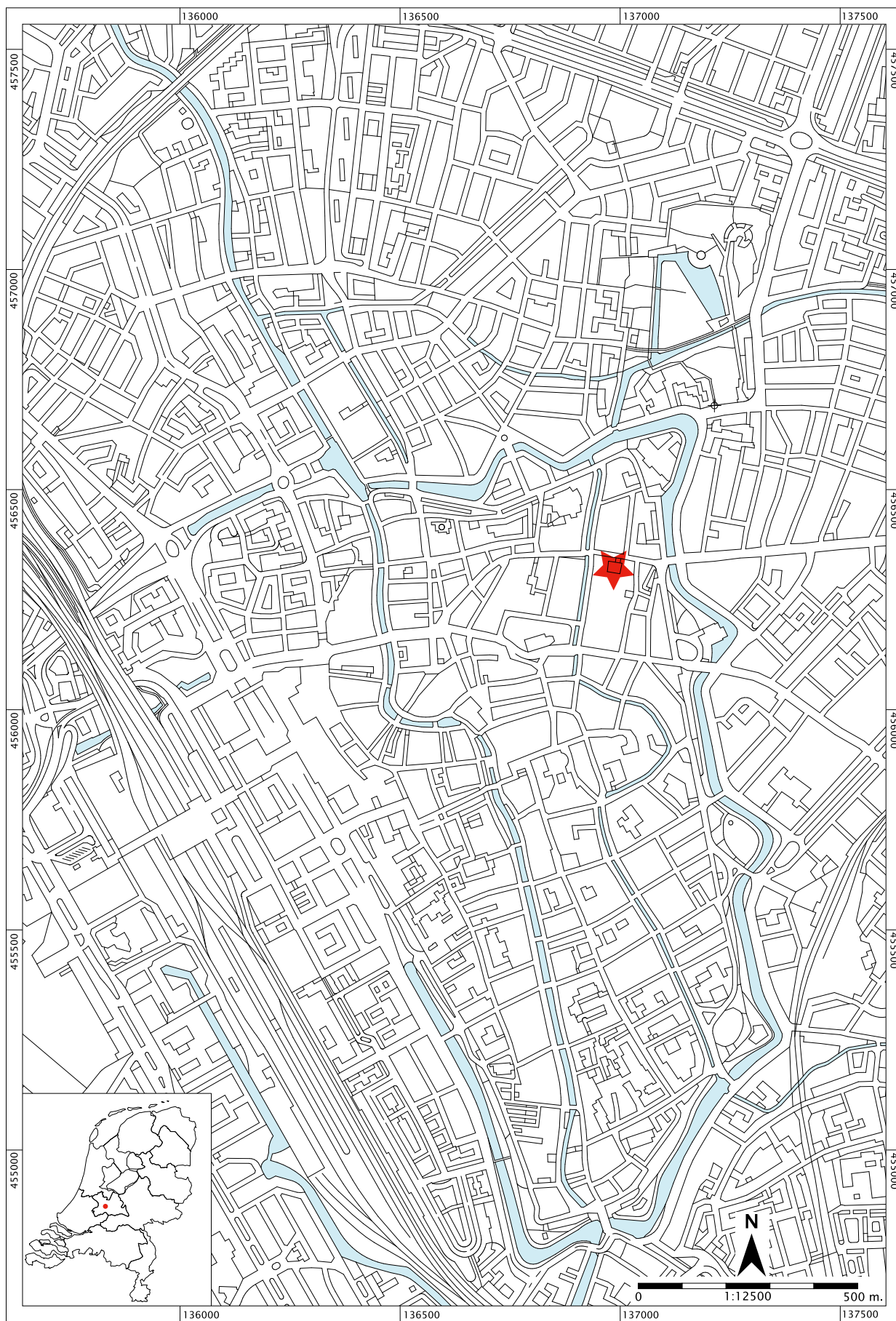
Colofon	30
---------	----

Samenvatting

Op 7 juni en 2-3 juli 2012 heeft een archeologische begeleiding plaatsgevonden aan de Drift 27-31 te Utrecht. De aanleiding voor dit onderzoek waren diverse kleine graafwerkzaamheden op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek van de Universiteit Utrecht. Op de archeologische waardenkaart van de gemeente Utrecht valt het plangebied binnen een zone van hoge archeologische waarde.

De archeologische begeleiding sloot aan op een eerder onderzoek op het terrein in 2006, waarbij diverse sporen en muurresten uit de eerste helft van de twaalfde eeuw, de periode tussen 1250 en 1500 en de zestiende tot en met achttiende eeuw werden aangetroffen. Tijdens het huidige onderzoek werden vier bakstenen structuren aangetroffen, waaronder één poer en drie muurrestanten. Slechts één daarvan bestond uit zeven lagen, de overige twee waren slechts één of twee lagen dik. Het muurwerk bestond voornamelijk uit gebroken (hergebruikte) bakstenen. Overige sporen betroffen een veertiende-eeuwse ophogingspakket, enkele mogelijke kuilen uit dezelfde periode en een grote kuil uit de late dertiende eeuw. In de ophogingslagen waren diverse kuilen met een latere datering gegraven. In de ophogingslagen en sporen werd relatief weinig vondstmateriaal aangetroffen.

Het is niet duidelijk hoe de muur- en poerfunderingen geïnterpreteerd kunnen worden. De baksteenformaten gaven geen eenduidige datering en er werd geen daterend vondstmateriaal aangetroffen dat met de structuren in direct verband kon worden gebracht. Wel is het duidelijk dat de muren gedeeltelijk in de middeleeuwse ophogingslagen zijn gegraven en dus in ieder geval jonger zijn dan de veertiende eeuw. Eventueel toekomstig onderzoek op het terrein zal mogelijk meer duidelijkheid kunnen geven over de functie en datering van de archeologische resten.

Afb. 1.1 De locatie van het onderzoek op de topografische kaart.

1 Inleiding

Op 7 juni en 2-3 juli 2012 heeft een archeologische begeleiding plaatsgevonden aan de Drift 27-31 te Utrecht (zie afb. 1.1). Het onderzoek is uitgevoerd door archeologen van de gemeente Utrecht, Afdeling Erfgoed in opdracht van de Universiteit Utrecht. De aanleiding voor dit onderzoek waren de graafwerkzaamheden ten behoeve van de plaatsing van enkele vuilcontainers, een infiltratievoorziening en een aantal boomgaten op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek van de Universiteit Utrecht. Door deze graafwerkzaamheden werden eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem bedreigd. Op de archeologische waardenkaart van de gemeente Utrecht valt het plangebied binnen een zone van hoge archeologische waarde. Dat betekent dat bij bodemverstoringen groter dan 50 m² en dieper dan 50 cm onder huidig maaiveld archeologisch onderzoek noodzakelijk en verplicht is. Eerder archeologisch onderzoek in verband met een fietssenkelder op het binnenterrein in 2006 heeft aangetoond dat er archeologische vondsten en sporen aanwezig zijn, afkomstig uit verschillende perioden. Deze vondsten en sporen zijn van groot belang voor de kennisvorming over de historische ontwikkeling in deze noordoosthoek van de middeleeuwse stad.

Het plangebied wordt omsloten door het gebouw van de Letterenbibliotheek van de Universiteit Utrecht met ingangen aan de Drift (west) en Wittevrouwenstraat (noord). Ten tijde van de begeleiding was de bestrating verwijderd waardoor de onderliggende, recente ophogingslaag van puin en zand zichtbaar was.

1.1 Landschappelijke context van de onderzoekslocatie¹

De zandige ondergrond van het huidige binnenstadgebied bestaat grotendeels uit beddingafzettingen van de Rijn en de Vecht. In Utrecht komt plaatselijk al vanaf 1,5 m onder het maaiveld pleistoceen dekzand voor. Dit dekzand is door stromend water gemakkelijk te eroderen, waardoor rivierlopen zich makkelijk kunnen verleggen. Door dit zich verleggen van de rivierlopen kwam het huidige stadsgebied van Utrecht ergens tussen 4450 en 4300 voor Chr. in het stroomgebied van de Rijn te liggen. Rond 800 voor Chr. ontstond de afsplitsing van de Vecht. Hierbij vormde zich een ingewikkeld vlechtend rivierpatroon, waardoor in feite van twee splitspunten tussen Rijn en Vecht gesproken kan worden, namelijk één ter hoogte van het Ledig

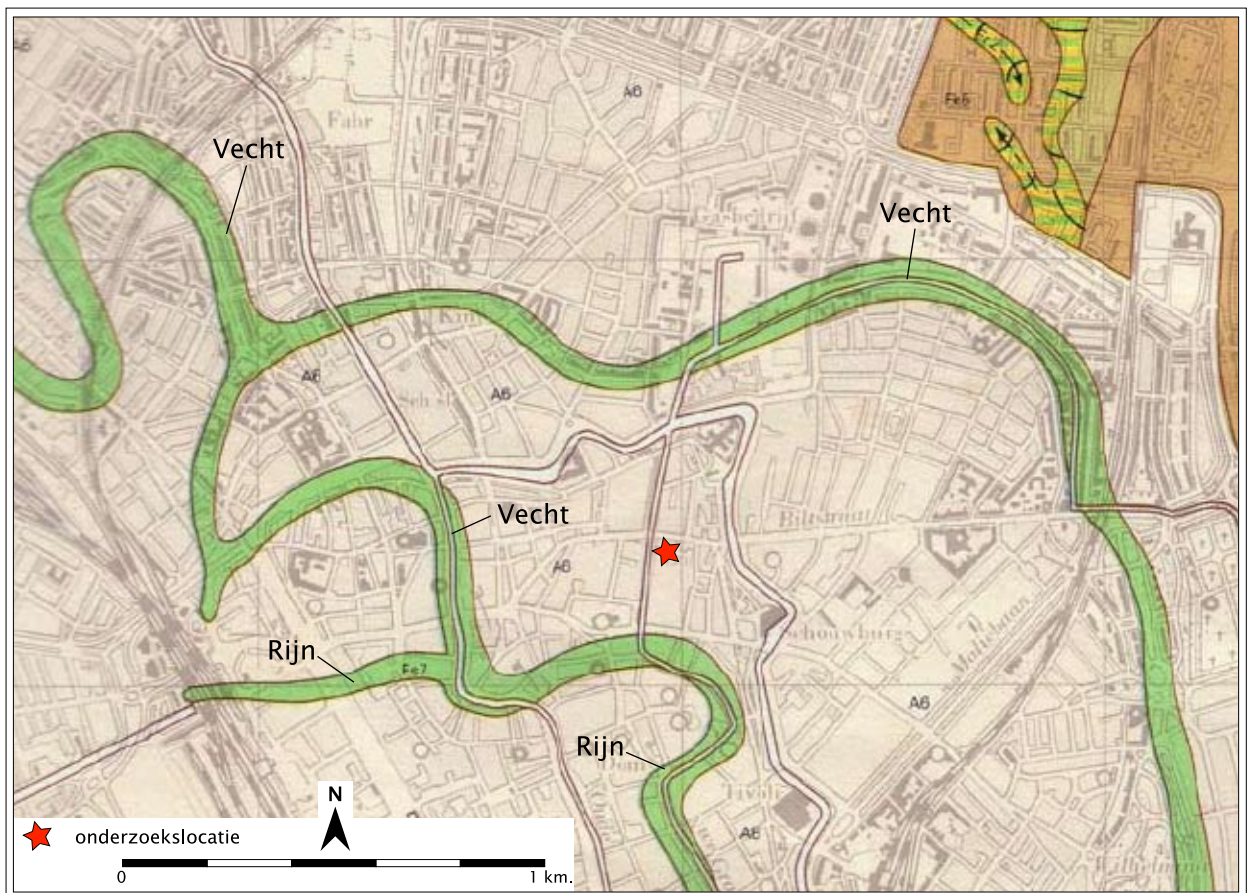
Erf aan de zuidzijde en één direct ten noordwesten van het Romeinse castellum (zie afb. 1.2). De activiteit van de Rijn en Vecht namen in de loop van de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen af als gevolg van toenemende afwatering via de Hollandsche IJssel en Lek. Hoewel de Rijn en Vecht gedurende de vroege middeleeuwen wel bevaarbaar bleven, zijn er duidelijke aanwijzingen voor verlanding van beide rivieren in deze periode.

Uit recent archeologisch onderzoek in het uitbreidingsgebied Leidsche Rijn, ten westen van de Utrechtse binnenstad, is gebleken dat de Oude Rijn in de zesde eeuw na Chr. gereactiveerd werd, maar als onderfit river verder bestond, waarbij de rivierbedding veel kleiner en ondieper was dan de rivierbedding van de bijbehorende meandergordel. De diepste delen van de rivier begonnen blijkens 14C-dateringen alweer in de elfde eeuw na Chr. te verlanden. Na afdamming van de Rijn bij Wijk bij Duurstede in 1122 eindigde de activiteit van Rijn. De Vecht bleef echter ook na 1122 nog watervoerend door de aanvoer van kwelwater uit de Utrechtse Heuvelrug.²

1.2 Historische context van de onderzoekslocatie³

De nabije omgeving van de huidige letterenbibliotheek trad in 1054 na Chr. voor het historische voetlicht toen de kerk van Sint-Jan gewijd werd (zie afb. 1.3). Bij deze kerk werd een eigen immunitet ingericht die in de vijftiende eeuw net ten zuiden en ten westen van de huidige letterenbibliotheek lag. Het gebied dat tussen de huidige Wittevrouwenstraat en de immunitet van Sint-Jan lag was in eerste instantie waarschijnlijk ook eigendom van het kapittel van Sint-Jan en zal al vrij snel na de inrichting van de immunitet, in west-oost richting zijn verkaveld. Dit blok zal dus verkaveld zijn vanaf de weg die thans bekend staat als Drift. Indirect is de straat Drift dus terug te voeren tot de inrichting van de immunitet in het midden van de elfde eeuw. Mogelijk is deze weg zelfs ouder en betreft het een route die van het vroegmiddeleeuwse *burchtgebied* (het huidige Domplein) in noordelijke richting liep. Pas tussen 1391 en 1393 werd de gracht (de Drift) gegraven die nu nog langs de straat Drift loopt.

De Wittevrouwenstraat is vrijwel zeker jonger dan de straat Drift. Mogelijk is de middeleeuwse Wittevrouwenpoort, welke zich ter plaatse van de huidige

Afb. 1.2 Ligging van de belangrijkste vroegmiddeleeuwse restgeulen in de noordelijke binnenstad (naar Berendsen 1982, blad 3, IJsselstein). De restgeulen zijn in groen aangegeven.

Wittevrouwenbrug bevond, al bij de eerste aanleg van de verdedigingswerken (rond 1122) in de stadsomwalling ingepast. Dit zou impliceren dat er vanaf dat moment of zelfs al wat eerder ook een weg vanaf deze poort in de richting van het stadshart gelopen kan hebben, de huidige Wittevrouwenstraat. Een andere mogelijkheid is dat de Wittevrouwenstraat pas in de eerste helft van de dertiende eeuw is ontstaan in relatie met de stichting van het Wittevrouwenklooster. De Wittevrouwenpoort is mogelijk toen pas aangelegd of zelfs nog later, rond 1290 toen de doorgaande route in oostelijke richting, de huidige Biltstraat, werd aangelegd. Vanaf het moment dat de al eerder genoemde stadsverdedigingswerken (gracht en omwalling) werden aangelegd rond 1122, maakte het gebied waar nu de Letterenbibliotheek ligt deel uit van de middeleeuwse stad Utrecht. Het gebied kwam bekend te staan als Oudwijk binnen de muren of Sint-Jans Oudwijk omdat het tot het dagelijks gerecht van Sint-Jan hoorde.

Het deel van Sint-Jans Oudwijk dat tussen de immunitet van Sint-Jan en de Wittevrouwenstraat lag, bestond in de veertiende eeuw uit zeven percelen (zie afb. 1.3). Het meest noordelijke perceel (thans Drift 31), dat aan de Wittevrouwenstraat grensde, werd door Willem Gouburgsz. in 1303 van het kapittel van Sint-Jan in erfelijke pacht ontvangen. Het meest zuidelijke perceel (thans

drift 25), dat aan de immunitet van Sint-Jan grensde, hoorde in 1321 toe aan Zweder van Abcoude en was in 1393 bezit van Willem van Boekhorst. Van de overige vijf percelen zijn geen eigenaren of pachters bekend uit de veertiende eeuw. In het begin van de vijftiende eeuw is er sprake van zes percelen en aan het eind van de zestiende eeuw blijken er aan Drift nog maar vijf percelen te liggen welke overeenkomen met de huidige, te weten Drift 25, 27A, 27B, 29 en 31. Op de kaart van Frans Hogenberg uit 1569 zijn percelen weergegeven (zie afb. 1.4a). Hierop is te zien dat langs de Wittevrouwenstraat enkele huizen met de kopse kant naar de straat staan.

Nog geen dertig jaar later staan volgens een kaart van Adam van Vianen uit 1598 al wat meer huizen met de kopse kant naar de Wittevrouwenstraat gekeerd (afb. 1.4b). Op een kaart van Herman Specht uit 1664 blijkt dat de lange percelen langs de Wittevrouwenstraat, die in tweede helft van de elfde eeuw vanaf Drift waren verkaveld, in de zestiende en zeventiende eeuw groten-deels zijn opgedeeld in kleinere percelen haaks op de Wittevrouwenstraat (afb. 1.4c). Een iets latere kaart van Jan van Vianen uit 1695 laat een druk bebouwd beeld van deze herindeling zien (afb. 1.4d).

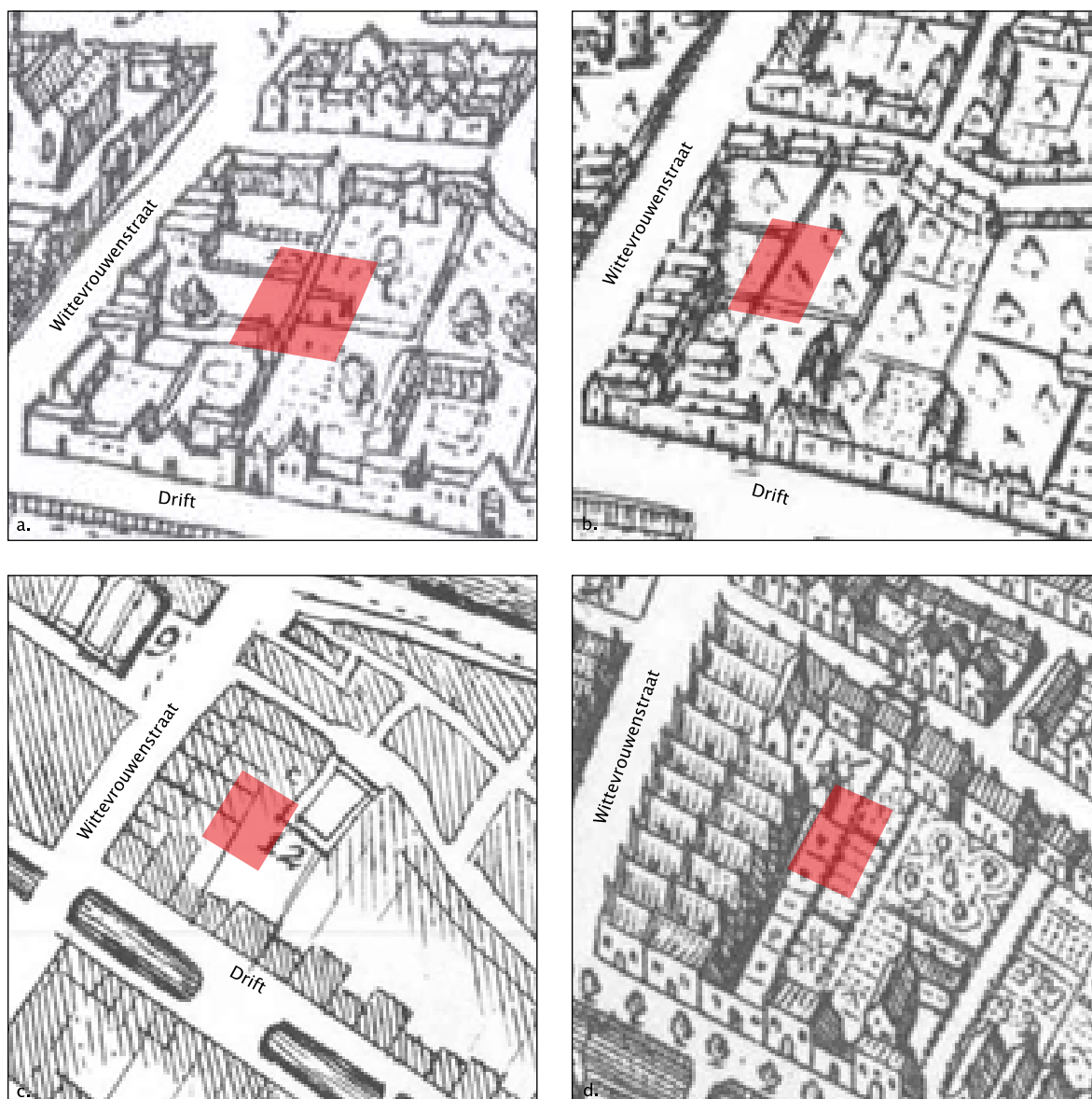

Afb. 1.3 Topografie van Sint-Jans Oudwijk rond 1400 na Chr. met onderzoekslocaties. (Naar R. de Kam 2003, Duurland 2009.)

Dat deze herindeling van percelen langs de Wittevrouwenstraat zo lang op zich liet wachten doet vermoeden dat de Wittevrouwenstraat in de late middeleeuwen een relatief onbelangrijke straat was. De theorie van Prakken (1953) dat de Wittevrouwenstraat en de Wittevrouwenpoort pas in de dertiende eeuw zijn ontstaan lijkt daarmee aan kracht te winnen. De panden langs de Wittevrouwenstraat evenals Drift 27a tot en met 31 zijn in 1807 opgekocht in opdracht van Lodewijk Napoleon. In de daaropvolgende jaren werden deze panden omgebouwd tot zijn persoonlijk paleis.

1.3 Archeologisch vooronderzoek

De in 2006 uitgevoerde opgraving op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek (WVS2) heeft aangetoond dat er vondsten en sporen uit diverse perioden te verwachten zijn.⁴ In de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen is het binnenterrein waarschijnlijk extensief als weidegebied gebruikt, wat blijkt uit enkele aardewerkfragmenten met deze datering. In de tweede helft van de elfde eeuw na Chr. is het gebied verkaveld. Een perceelsgreppel uit deze verkavelingfase doorsneet het binnenterrein. De eerste bewoningssporen dateren uit de eerste helft van de twaalfde eeuw en werden verspreid over het toenmalige opgravingsvlak waargenomen. Het betrof hier onder andere de kringgreppel van een hooimijt, greppels, losse paalkuilen en de vermoedelijke zijwand van een bijgebouw. Omdat de sporen uit de twaalfde eeuw voor een

Afb. 1.4 Uitsneden van diverse historische kaarten met de locatie van het onderzoeksterrein bij benadering aangegeven (rood); a. Frans Hogenberg (1569); b. Adam van Vianen (1598); c. Herman Specht (1664); d. Jan van Vianen (1695).

groot deel verstoord waren door latere ingraveningen was het moeilijk een goed beeld te vormen van de aanwezige structuren. Het aardewerk uit deze sporen was ook opvallend fragmentarisch. In ieder geval staat wel vast dat door de opgraving een nieuwe bewoningskern uit de twaalfde eeuw is gelokaliseerd binnen de middeleeuwse stadsmuren. Over de aard van deze bewoningskern kan weinig met zekerheid gezegd worden omdat slechts een relatief klein deel ervan is opgegraven. Wel duidt de eerder genoemde hooimijt op het min of meer agrarisch karakter ervan. Onduidelijk is nog hoever de twaalfde-eeuwse bewoning zich over de noordoosthoek van de middeleeuwse stad uitstrekte.

De sporen uit de periode 1250-1500 na Chr. waren geheel anders van aard: greppels ontbraken, maar er werden wel opvallend veel grote kuilen gegraven. Ook is een aantal met baksteen gebouwde structuren aangetroffen zoals perceelsmuren, beerputten, een zijmuur van een achterhuis met de resten van een keldergewelf en een goot met bezinkput. In deze periode was het huidige plangebied gelegen op de achtererven van twee huizen langs de Drift.

Uit de zestiende tot en met achttiende eeuw dateerden enkele grote kuilen. In een van de kuilen is een opmerkelijke verzameling bewerkt natuursteen aangetroffen. Deze, vaak rijkelijk versierde bouwfragmenten uit de vijftiende en zestiende eeuw wijzen op de aanwezigheid van een statig woonhuis met een rijke gevelarchitectuur in de directe nabijheid van het onderzoeksterrein. Daarnaast werden er resten van twee muren uit de tweede helft van de zeventiende en/of de achttiende eeuw aangetroffen.

1.4 Archeologische verwachting

Het plangebied heeft op de archeologische waardenkaart van de gemeente Utrecht een hoge archeologische waarde. Vanwege de resultaten van het onderzoek in 2006 was de archeologische verwachting hoog voor sporen en vondstmateriaal uit diverse perioden, met name vanaf de twaalfde eeuw. Het onderzoek zou vooral inzicht kunnen geven in de eerste ingebruikname van het terrein in de volle middeleeuwen, het agrarische karakter van de eerste bewoningsfase tot ca. 1300 na Chr. en de verstedelijking vanaf de vroege veertiende eeuw tot in de achttiende eeuw in deze noordoosthoek van de stad. Ook was het mogelijk dat er op een dieper niveau Romeinse of vroegmiddeleeuwse sporen en/of vondsten aangetroffen zouden worden.

Te verwachten archeologische resten bestonden onder meer uit grondsporen (bijvoorbeeld (afval)kuilen, (kring) greppels, waterputten), samen met muurwerk en poeren of uitbraaksleuven hiervan. Als vondstmateriaal konden met name aardewerk, metaal, grofkeramisch

bouwmateriaal, dierlijk botmateriaal en natuursteen worden verwacht.

1.5 Doel van het onderzoek

Doel van de archeologische begeleiding was het onderzoeken en documenteren van de aanwezige archeologische sporen en bodemopbouw (zowel antropogeen als natuurlijk) voorafgaand aan het geplande grondverzet. Eventueel aanwezig vondstmateriaal moest worden gedocumenteerd en verzameld. Van de archeologische resten diende onder meer de aard, de ouderdom, de kwaliteit en de omvang te worden bepaald ter aanvulling op de resultaten van eerdere archeologische onderzoeken op deze locatie.

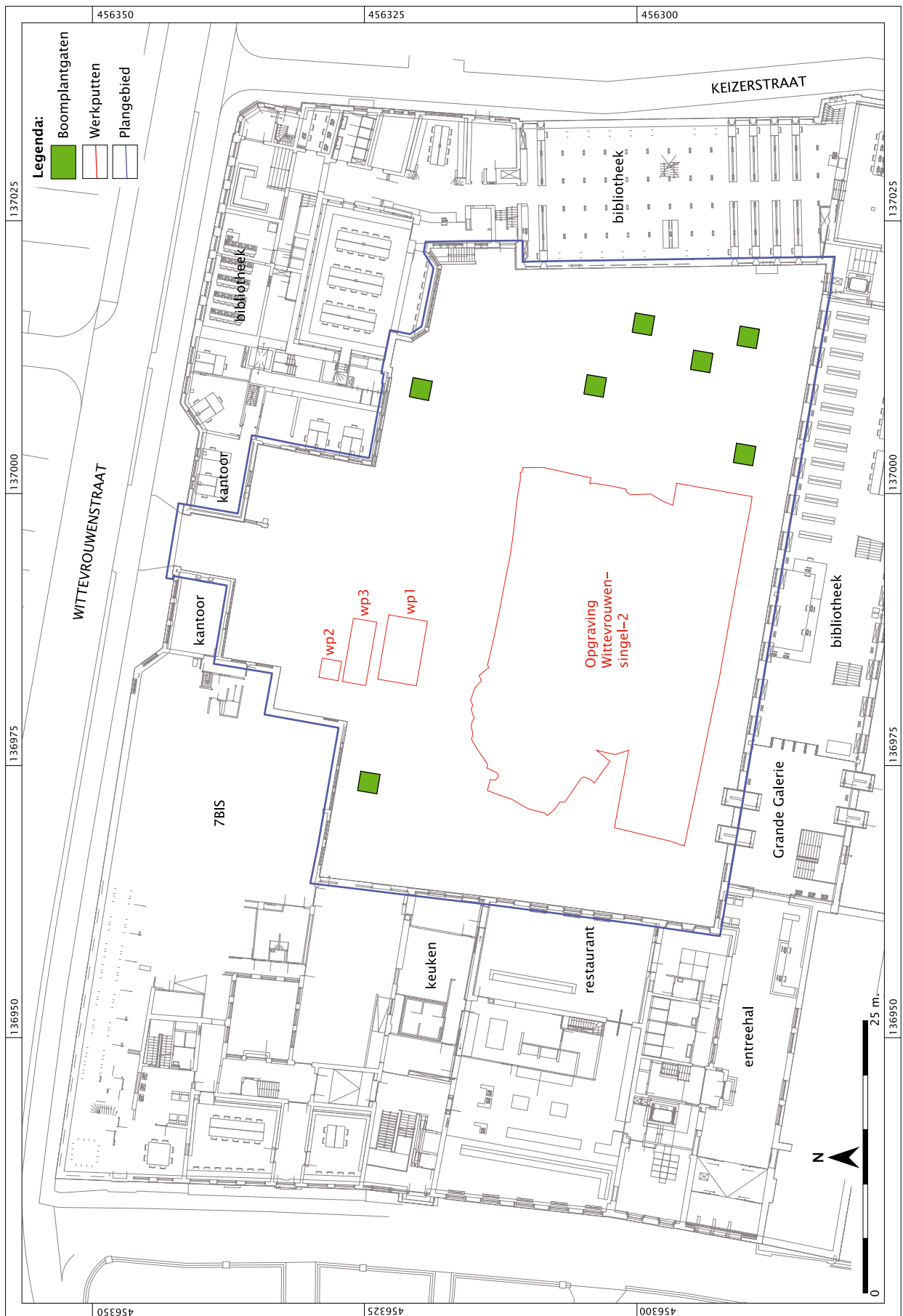
1.6 Onderzoeksvragen

Algemeen:

- Zijn er archeologische resten aanwezig in het plangebied? Zo ja, wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conserveringstoestand), horizontale begrenzing, diepteligging en omvang van de aanwezige archeologische resten? In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?
- Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit ten tijde van de aanleg van de eerste stadsomwalling in 1122 na Chr.?
- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand van het vondstmateriaal?
- Wat zeggen de archeologische sporen en het vondstmateriaal over de aard van de vindplaats? Welke activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, uitgaande van de sporen en vondsten?

Specifiek:

- Zijn er vondsten en/of sporen aanwezig uit de Romeinse periode en/of de vroege middeleeuwen?
- Werd het gebied voor het eerst in gebruik genomen in de tweede helft van de elfde eeuw? Zo ja, waaruit bestonden deze eerste activiteiten? Werd het plangebied in deze beginfase slechts gebruikt als akkergebied?
- Dateert de oudste bewoning uit de eerste helft van de twaalfde eeuw? Zo ja, was deze eerste bewoning agrarisch van aard? Kunnen er sporen en vondsten worden aangetroffen die het vermoede agrarische karakter van deze eerste bewoning kunnen onderbouwen?
- Duurt de eerste, agrarische bewoningsfase tot aan het einde van de dertiende eeuw?
- Verandert het karakter van de bewoning in de loop van de veertiende eeuw van agrarisch naar een meer stedelijke functie? Wanneer verschijnt de eerste steenbouw in (of in de omgeving van) het plangebied?

Afb. 1.5 De locaties van de geplande werkzaamheden op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek van de Universiteit Utrecht.

· Zijn er aanwijzingen dat er in de vijftiende/zestiende eeuw in de omgeving van het plangebied mensen met een hogere sociale status woonden, zoals op basis van de kuil met rijke versierde natuurstenen gevelornamenten kan worden vermoed?

1.7 Methode

Op het binnenterrein van de universiteitsbibliotheek werden zeven boomplantgaten gegraven van ca. 1,8 bij 1,8 m en ongeveer 1 m diep. Daarnaast werd er tot op ca. 2 m onder huidig maaiveld een blok met drie ondergrondse vuilcontainers voorgegraven (een kleine put van 1,8 x 1,8 m en een grotere van 5,9 x 2,2 m). Ook is er een zogenaamde infiltratievoorziening voorgegraven (6 x 3,6 m) tot een diepte van ca. 3 m onder huidig maaiveld (zie afb. 1.5). De drie geplande bodemingrepen hadden een gezamenlijk oppervlak van 57,6 m². Ten tijde van de eerste begeleiding waren door miscommunicatie echter de boomplantgaten reeds gegraven. Deze gaten zijn vervolgens door de archeologen bekeken, waarna werd vastgesteld dat er zich op deze locaties geen benoemenswaardige archeologische resten bevonden. Het totale begeleide oppervlak bedroeg 38 m².

De begeleiding van de overige locaties bestond uit het aansturen van de ontgravingen (er werd op aanwijzing laagsgewijs gegraven) en het documenteren van de zo vrijgelegde archeologische resten. Vondstmateriaal werd verzameld en eveneens gedocumenteerd. De infiltratievoorziening is als werkput 1 geadministreerd, het noordelijke deel van de vuilcontainers als werkput 2 en het zuidelijke, grootste deel als werkput 3. De sporen zijn door de drie werkputten heen doorlopend genummerd. In de werkputten 2 en 3 werd muurwerk aangetroffen, dat werd getekend en gefotografeerd voordat de putten verder werden verdiept. Van de werkputten 1 en 3 zijn de diepste vlakken gedocumenteerd. In werkput 2 lag het vlak in diepe verstoringen. Enkele profielen zijn gefotografeerd om een beeld van de opbouw vast te leggen.

Het veldteam bestond uit L. Dielemans en N.D. Kerkhoven (Afdeling Erfgoed gemeente Utrecht). De graafwerkzaamheden werden uitgevoerd door een graafmachinist van Smink Groep. De technische uitwerking van de velddocumentatie en het geborgen vondstmateriaal is uitgevoerd door N.D. Kerkhoven en L. Dielemans. Het aardewerk is gedetermineerd door L. Dielemans met behulp van standaard literatuur. De metaalvondsten zijn gedetermineerd en gerapporteerd door N.D. Kerkhoven.

2 Fysische geografie en bodemkundige ondergrond

Tijdens de begeleiding werd al snel duidelijk dat er weinig van de natuurlijke bodemopbouw te zien zou zijn (zie afb. 2.1). In geen van de drie werkputten is meer zichtbaar geworden dan het lichtgele, fijne zand (Zs1) met een noordoost-zuidwest georiënteerde gelaagdheid dat ook tijdens het onderzoek van 2006 werd aangetroffen.⁵

De recente bouwvoor was 90 tot 120 cm dik vanaf het huidige maaiveld (ca. 3,6 m+NAP). Deze bouwvoor bestond uit een menging van zwarte grond, puin en scherp zand. Hieronder bevonden zich middeleeuwse ophogingslagen van gemiddeld 150 cm dik. Op diverse plaatsen waren deze ophogingslagen tot in het natuurlijke zand verstoord door recentere puindumps en kuilen uit de nieuwe tijd.

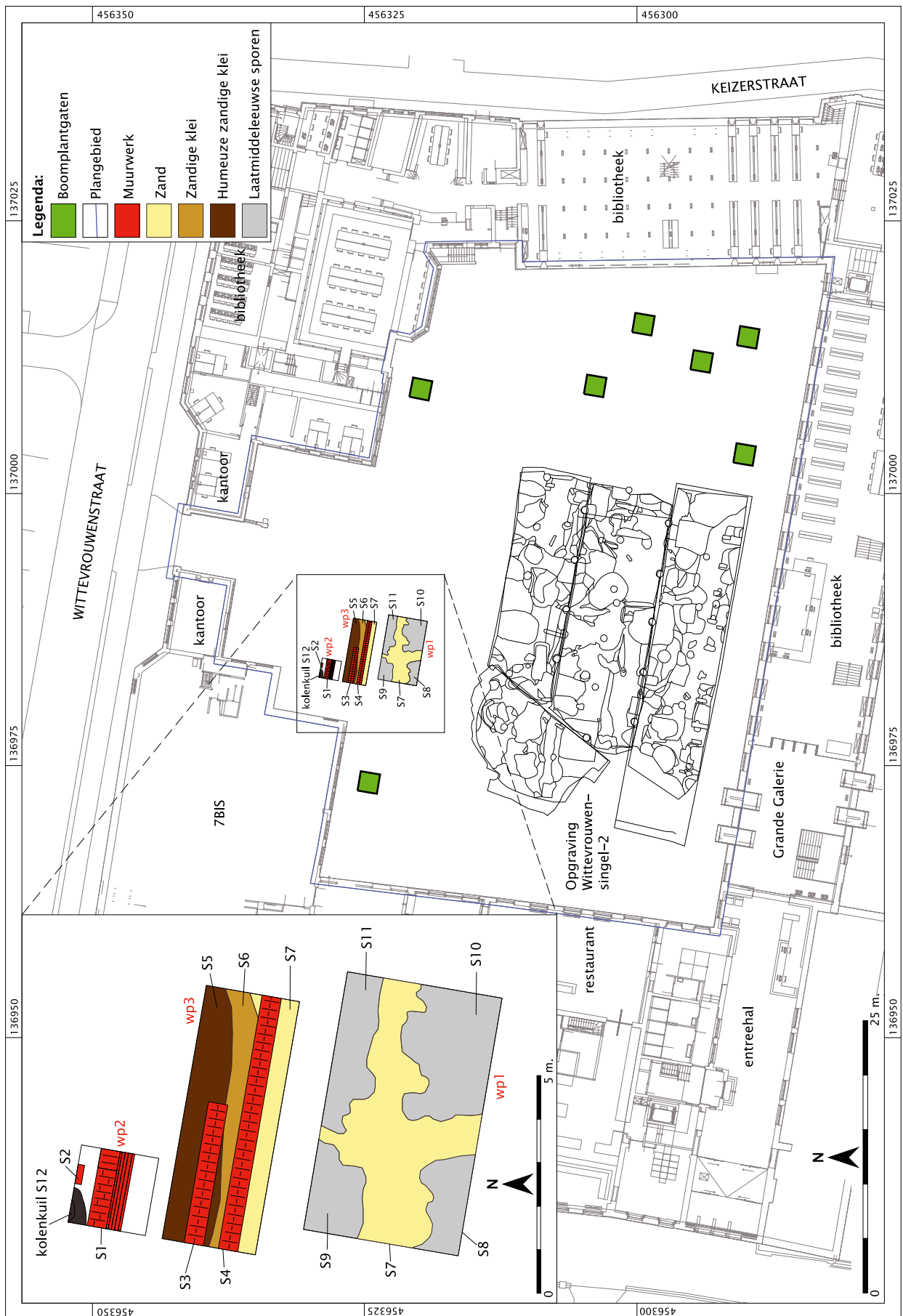
In werkput 1 werd het zand zichtbaar rond 0,80 m+NAP, in werkput 2 op 1,00 m+NAP en in werkput 3 rond 1,30 m+NAP. Tijdens het onderzoek in 2006 is echter vastgesteld dat de top van de afzettingen zich tussen 1,65 en 1,80 m+NAP bevond. Voor de huidige onderzochte locaties kan dus worden aangenomen dat deze hier verloren

is gegaan door (sub)recent en middeleeuws grondverzet, zoals ook al uit de profielen kon worden afgeleid.

Het zand kan worden geïnterpreteerd als de bedding-afzettingen van de Oude Rijn of de Vecht. Het onderzoeksgebied bevindt zich midden in een zeer complexe stroomgordel die al duizenden jaren actief is geweest en sterk heeft gemeanderd. Hierdoor zijn oudere afzettingen geheel of gedeeltelijk opgeruimd en heeft omwerking van sediment van de Oude Rijn en Vecht plaatsgevonden. Het is dus niet duidelijk van welke van deze rivieren het aangetroffen zand afkomstig is.

Afb. 2.1 Onderkant van het profiel in werkput 1. Het lichtgele zand is net zichtbaar onder de ophogingslagen, maar nog wel verrommeld.

Afb. 3.1 Allesporenkaart met de diverse sporen en structuren in verschillende kleuren. De resultaten van het onderzoek uit 2006 zijn eveneens weergegeven.

3 Archeologische resultaten

3.1 Sporen en structuren

Muurwerk

Tijdens de begeleiding zijn vier structuren van baksteen waargenomen, verdeeld over twee werkputten (2 en 3, zie afb. 3.1).

In werkput 2 werd een 44 cm breed en 82 cm hoog muurwerk (S1) aangetroffen op 3,04 m+NAP met een nagenoeg oost-westelijke oriëntatie (zie afb. 3.2). De bovenste laag bestond uit tras gelegde, gebroken bakstenen. Daaronder bevonden zich nog zes lagen hele bakstenen met afmetingen van 30 x 14,5 x 6,5 cm. De lagen versprongen aan de zuidkant, wat de totale breedte van het muurwerk 78 cm maakte. Aan de basis van de muur lag een laag met puin en mortel op 2,22 m+NAP. S2 was een poer (of mogelijk de kopse kant van een muur) van maximaal twee baksteenlagen dik en 45 cm breed. Van deze gebroken bakstenen zijn geen maten bekend. De poer bevond zich op 3,05 m+NAP (bovenste baksteenlaag) en ca. 30 cm ten noorden van S1.

In werkput 3 werden twee eveneens nagenoeg oost-west georiënteerde muren aangetroffen op ca. 3 m+NAP (zie afb. 3.3). Beide waren echter veel minder diep dan S1 uit werkput 2. De meest noordelijke muur (S3) bestond uit één laag gebroken bakstenen op een funderingslaag (vleilaag) van puin en mortel. De bakstenen hadden afmetingen van ? x 15 x 7-8 cm. Het muurwerk werd halverwege de werkput verstoord door een recente kabelsleuf, maar zal oorspronkelijk hebben doorgelopen. S4 bestond uit twee lagen gebroken bakstenen, die over de gehele lengte van de put te volgen waren. De baksteenfragmenten waren afkomstig van complete bakstenen met afmetingen van 26 x 15 x 7-8 cm.

Het is niet duidelijk wat de functie van de aangetroffen muurfunderingen is. De baksteenformaten gaven geen eenduidige datering en er werd geen daterend vondstmateriaal aangetroffen dat met de structuren in direct verband kon worden gebracht. Wel is het duidelijk dat de muren gedeeltelijk in de middeleeuwse ophogingslagen zijn gegraven en dus in ieder geval jonger zijn dan de

Afb. 3.2 Muur S1 zoals aangetroffen op het eerste vlak, met op de voorgrond een deel van het muurwerk vrijgelegd. Net achter S1 is de poer S2 zichtbaar.

Afb. 3.3 Muren S3 en S4 op het eerste vlak. De muren waren zeer ondiep: slechts één of twee baksteenlagen op een vleilaag van puin en mortel.

veertiende eeuw. Omdat de bakstenen voor een groot deel gebroken waren, is het ook nog mogelijk dat het met name bij S2 en S3 oudere bakstenen betreft die zijn hergebruikt in een latere periode. De geringe overblijfselen van deze twee muren zijn mogelijk ook een indicatie dat deze stratigrafisch hoger zijn gefundeerd (waardoor een groter deel van de muur verloren is gegaan bij recentere graaf- en egalisatiewerkzaamheden) en daarmee weer jonger zijn dan S1. Dit is echter niet met zekerheid te zeggen. De muurresten zijn georiënteerd op de noordelijk gelegen Wittevrouwenstraat. Mogelijk maakten ze (met name S3 en 4) deel uit van een aanbouw of een bijgebouwtje van het universiteitsgebouw. Voor S1 is het ook nog mogelijk dat het vroegere bebouwing betreft, die eerder aansluit bij de baksteenconstructies uit periode 2 (tweede helft dertiende eeuw tot vijftiende eeuw) van het onderzoek in 2006 (zie afb. 3.4). Op historische kaarten uit de zestiende en zeventiende eeuw (zie afb. 1.4) is te zien dat op de locatie van werkputten 2 en 3 waarschijnlijk huizen hebben gestaan.

Sporen

De sporen die zijn waargenomen op de diepste vlakken (0,65 m+NAP) van de werkputten 1 en 3 werden waarschijnlijk grotendeels gevormd door restanten van de middeleeuwse ophogingslagen of kuilen uit dezelfde periode die niet van de ophoging te onderscheiden waren (S5, 6 en 8 t/m 11, zie afb. 3.1 en 3.5). De vlekken bestonden

uit een donkergrijze, matig siltige klei (Ks2) met houtskool en baksteenpuin, maar met opvallend weinig aardewerk. Ook tijdens het verdiepen van de werkputten kon er uit de ophoging niet veel aardewerk worden verzameld. Het weinige materiaal geeft de ophogingslagen en mogelijke bijbehorende kuilen een veertiende-eeuwse datering. Deze datering wordt ondersteund door enkele metaalvondsten uit dezelfde periode.

In werkput 3 vormden S5 en S6 samen mogelijk een grote kuil met een vulling die afweek van de ophogingslagen. Het betrof een grijsbruine, plakkerige, matig zandige klei (Kz2) waarin houtskool, baksteenpuin en wat aardewerk werden aangetroffen. Dit aardewerk dateert S5/6 in de late dertiende eeuw.

In de profielen van de drie werkputten werden diverse kuilen zichtbaar die door de middeleeuwse lagen heen waren gegraven en soms helemaal tot in het natuurlijke beddingzand reikten. Deze kuilen waren voornamelijk gevuld met baksteenpuin en mortelbrokken en kunnen dus grotendeels niet nader dan post-veertiende-eeuws worden gedateerd. In werkput 2 viel een diepe kuil op (S12) door een vulling van pure steenkoolgruis (zie afb. 3.6). De vondst van een grape en een pijpensteeltje geven deze kuil een vermoedelijke datering in de zeventiende eeuw.

Afb. 3.4 Alle sporen met de resultaten van het onderzoek WVS2 uit 2006 op de kaart geprojecteerd. De oriëntatie van de in 2006 aangetroffen muurresten is grotendeels gelijk aan die van de begeleiding.

Afb. 3.5 Het diepste sporenvlak in werkput 1, met de veertiende-eeuwse, grijze sporen in het lichtgele beddingzand.

3.2 Aardewerk

Tijdens de begeleiding zijn in totaal 34 scherven aardewerk verzameld tijdens het laagsgewijs verdiepen van de diverse werkputten. Het grootste deel hiervan was afkomstig uit de laatmiddeleeuwse ophogingslagen en kuilen uit dezelfde periode. Opvallend is dat zich in deze lagen en kuilen geen dierlijk botmateriaal bevond.

Laatmiddeleeuwse ophoging

Het aardewerk uit deze context bestaat vooral uit proto-, bijna- en ongeglazuurd steengoed.⁶ De voorgangers van het steengoed kunnen worden gedateerd in resp. 1200 tot 1300 en 1275 tot 1325 na Chr. Ongeglazuurd steengoed komt voor tussen 1300 en 1500. De meeste fragmenten steengoed zijn afkomstig van smalle kannen. Verder zijn er nog een grijsbakkende randscherf (1200-1450) en twee geglazuurde, roodbakkende wandscherven aangetroffen (1200-1500). Hiermee komt de datering van de oude ophogingslagen in de veertiende eeuw te liggen. Twee grote scherven van een roodbakkend, geglazuurd bord, daterend rond de zeventiende eeuw, zijn waarschijnlijk afkomstig uit een recentere kuil.

S5/6

Uit deze context zijn dertien scherven afkomstig, waarvan protosteengoed (1200-1300) en Paffrath (1000-1250)

het grootste deel uitmaken.⁷ Verder is de onderste helft van een kan van bijna-steengoed (1275-1325) aangetroffen, samen met twee wandscherven van een kogelpot (1000-1350). Hiermee is dit spoor in de late dertiende eeuw te dateren, ouder dan de bovenliggende ophogingslagen. Over de aard van het spoor is, gezien de geringe grootte van de werkput, verder niets te zeggen.

Kolenkuil S12

In het noordprofiel van werkput 2 werd een kuil zichtbaar met een vulling van voornamelijk steenkoolgruis. De bodem van een witbakkende grape met loodglazuur met koperoxide aan de binnenzijde en transparant (geel gebakken) loodglazuur aan de buitenzijde, samen met de vondst van een pijpensteeltje, geven de kuil een zeventiende-eeuwse datering.⁸

3.3 Metaal

(N.D. Kerkhoven)

Inleiding

Tijdens de archeologische begeleiding is met behulp van metaaldetectie een kleine hoeveelheid van 28 metaalvondsten geborgen. De metaalvondsten dateren uit verschillende periodes vanaf de late middeleeuwen.

Resultaten

Het merendeel van de metaalvondsten is van een koperlegering (23 stuks). Vier stuks zijn van lood, één vondst bestaat uit een zilver-koperlegering. In totaal konden 24 van de 28 metaalvondsten worden gedetermineerd. Door

de fragmentarische staat van de vier overige vondsten kon de precieze functie niet worden achterhaald.

Van de gedetermineerde vondsten betreft het merendeel materiaal dat dateert in de Nieuwe Tijd. Elf vondsten kunnen door hun vorm of functie in de late middeleeuwen worden gedateerd (1050-1500).

Conclusie

De metaalvondsten zijn nagenoeg alle in de bouwvoor, recentelijk verstoorde grondlagen of niet nader te dateren ophogingslagen teruggevonden. Van de elf laatmiddeleeuwse metaalvondsten zijn slechts drie vondsten aangetroffen in een specifieke ophogingslaag waarvoor een middeleeuwse datering kan worden verondersteld

Afb. 3.6 De 'kolenkuil' (S12) in het noordprofiel van werkput 2. Aardewerk uit de vulling geeft dit spoor een zeventiende-eeuwse datering.

(afkomstig uit vondstnummer 9). De individuele dateringen van de uit deze laag afkomstige stukken genereren echter een vrij ruime datering binnen de periode van de late middeleeuwen: ca. 1050-1500. De geborgen metaalvondsten afkomstig uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd vormen gezamenlijk geen uitzonderlijk beeld en kunnen tot het gebruikelijke vondstenspectrum van archeologisch stadskernonderzoek in deze periodes worden gerekend. Door dit laatste is ervoor gekozen om de metaalvondsten in deze rapportage niet uitgebreid te beschrijven en deze hier alleen voor een goede overzichtelijkheid in tabelvorm te presenteren.

functiegroep	VNR	subcategorie/ bijzonderheden	metaal soort	aantal	datering	periode	context
munten/gewichten	1	duiten (onleesbaar)	koperlegering	3	1600-1800	NT A/B	ophoging
	1	Willem-cent 1865	koperlegering	1	1865>	NT C	ophoging
	3	Willem-centen (periode 1900-1950)	koperlegering	2	1900-1950	NT C	ophoging
	1	penning (?) (fragment/kaalgesleten)	zilver/koper	1	1050-1500	LME	ophoging
	1	munten gewichtje	koperlegering	1	1500-1700	NT A/B	ophoging
	1	gewicht(?)	lood	1	-	-	ophoging
kledingaccessoires	1	ronde gesp, onversierd	koperlegering	1	1300-1500	LME	ophoging
	1	gesp, trapeziumvormig	koperlegering	1	1100-1400	LME	ophoging
	3	knoop	koperlegering	1	1900>	-	ophoging
	3	mantelhaak	koperlegering	1	1350-1500	LME	ophoging
	9	gespplaat versierd	koperlegering	2	1050-1500	LME	ME-laag
paardentuig	9	schildvormige hanger	koperlegering	1	1200-1400	LME	ME-laag
nijverheid	1	spinlood	lood	1	1050-1500	LME	ophoging
	1	fragment lakenlood	lood	1	1800>	NT B/C	ophoging
vaatwerk	1	randfragment (grape/kookpot)	koperlegering	1	1050-1500	LME	ophoging
overig	3	sierniet	koperlegering	1	-	-	ophoging
	9	versierd meubelbeslag (verguld)	koperlegering	1	1050-1500	LME	ME-laag
	1	meubelbeslag	koperlegering	1	1050-1500	LME	ophoging
	1	tuitfragment tapkraan	koperlegering	1	1500>	NT A/B/C	ophoging
	1	versierd beslag (bronsblik, geperst)	koperlegering	1	1850>	NT C	ophoging
indet	1	divers	koperlegering/lood	4	-	-	ophoging

*: A=1500-1650; B=1650-1850; C=1850-heden

Tabel 3.1 Totaaloverzicht van de metaalvondsten.

4 Synthese en conclusie

4.1 Synthese

Door de geringe omvang van de archeologische begeleiding zijn de aangetroffen structuren en sporen moeilijk te duiden. Met name de drie muurwerken en de poer S2 zijn nauwelijks in context te plaatsen. Van S1 kan hooguit vermoed worden dat deze ouder is dan S3 en S4 en misschien deel is geweest van een van de huizen langs de Wittevrouwenstraat, zoals zichtbaar op de eind-zestiende en zeventiende-eeuwse kaarten. Maar ook S3 en S4 kunnen restanten van zo'n woning zijn, of misschien aan een mogelijke oude aanbouw of een bijgebouw van (een vroege fase van) de Letterenbibliotheek worden toegeschreven. De veertiende-eeuwse huizen, zoals aangegeven op afb. 1.3, stonden aan de Driftzijde, waardoor het minder waarschijnlijk is dat de muurresten deze datering hebben. Ook de stratigrafie en het vondstmateriaal bevestigen dit; de muren zijn in (S1) of op (S3 en S4) de veertiende-eeuwse ophogingslagen aangelegd.

De sporen die tijdens de begeleiding werden waargenomen, bestonden voornamelijk uit restanten van de veertiende-eeuwse ophogingslagen. Het is goed mogelijk dat het ook kuilen uit dezelfde periode betrof, maar door de beperkte zichtbaarheid en hun vulling, die niet te onderscheiden was van de ophoging, is niet duidelijk voor welke sporen dit geldt. Een spoor kon vroeger gedateerd worden; het betrof een deel van een grote kuil (S5/6) uit de (late) dertiende eeuw. In deze periode waren de kavels op de Drift georiënteerd, en stonden de huizen dan ook op het westdeel van het terrein. De kuil is waarschijnlijk met activiteiten op een van de achtererven in verband te brengen.

De veertiende-eeuwse ophogingslagen werden niet alleen al tijdens het onderzoek in 2006 waargenomen. Ook tijdens het ca. 1 km noordwestelijk gelegen onderzoek aan de Merelstraat⁹ is een dergelijk pakket met dezelfde datering aangetroffen. Dit is mogelijk een indicatie dat het noordoostdeel van de stad in deze periode op grote schaal is geëgaliseerd. Verder onderzoek in dit deel van de stad is echter noodzakelijk om deze hypothese te kunnen bevestigen. Eventueel toekomstig onderzoek op het terrein zelf zal mogelijk meer duidelijkheid kunnen geven over de functie en datering van de aangetroffen muurresten.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Zijn er archeologische resten aanwezig in het plangebied? Zo ja, wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conserveringstoestand), horizontale begrenzing, diepteligging en omvang van de aanwezige archeologische resten? In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?

Binnen de werkputten werden op ca. 3 m+NAP vier bakstenen structuren aangetroffen, S1 t/m 4, waarvan het in één geval om een poer ging en in de overige drie gevallen om muurrestanten. Slechts één daarvan (S1) had een noemenswaardige diepte van 82 cm. Er waren met name gebroken bakstenen (her)gebruikt. Overige sporen betroffen een veertiende-eeuws ophogingspakket, zichtbaar vanaf gemiddeld 2,5 m+NAP, enkele mogelijke kuilen uit dezelfde periode en een grote kuil uit de late dertiende eeuw. In de ophogingslagen waren diverse kuilen met een latere datering gegraven, waaronder een zeventiende-eeuwse kuil met steenkoolgruis. De verstoring in de werkputten beperkte zich tot de recente bouwvoor en enkele smalle kabelsleuven.

Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit ten tijde van de aanleg van de eerste stadsomwalling in 1122 na Chr.?

Door grondverzet en egalisatie van na deze periode, was er van de natuurlijke bodemopbouw niets meer te zien dan de zandige beddingafzettingen van de Oude Rijn of de Vecht.

Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand van het vondstmateriaal?

Er is aardewerk, grofkeramisch bouwmetaal en metaal verzameld. De vondstdichtheid, met name van het aardewerk, was opvallend laag. De kwaliteit van het materiaal is goed.

Wat zeggen de archeologische sporen en het vondstmateriaal over de aard van de vindplaats? Welke activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, uitgaande van de sporen en vondsten?

Er zijn op basis van de sporen en het vondstmateriaal geen uitspraken te doen over de aard van de vindplaats of de activiteiten ter plaatse.

Zijn er vondsten en/of sporen aanwezig uit de Romeinse periode en/of de vroege middeleeuwen?

Nee.

Werd het gebied voor het eerst in gebruik genomen in de tweede helft van de elfde eeuw? Zo ja, waaruit bestonden deze eerste activiteiten? Werd het plangebied in deze beginfase slechts gebruikt als akkergebied?

Het oudste aangetroffen aardewerk (Paffrath en kogelpot) dateert mogelijk uit de elfde en/of twaalfde eeuw. Een elfde-eeuwse begindatering is dus mogelijk. Waaruit deze activiteiten bestonden, is echter niet bekend.

Dateert de oudste bewoning uit de eerste helft van de twaalfde eeuw? Zo ja, was deze eerste bewoning agrarisch van aard? Kunnen er sporen en vondsten worden aangetroffen die het vermoede agrarische karakter van deze eerste bewoning kunnen onderbouwen?

Onbekend.

Duurt de eerste, agrarische bewoningsfase tot aan het einde van de dertiende eeuw?

Onbekend. Er is slechts één spoor met een dertiende-eeuwse datering aangetroffen.

Verandert het karakter van de bewoning in de loop van de veertiende eeuw van agrarisch naar een meer stedelijke functie? Wanneer verschijnt de eerste steenbouw in (of in de omgeving van) het plangebied?

Onbekend.

Zijn er aanwijzingen dat er in de vijftiende/zestiende eeuw in de omgeving van het plangebied mensen met een hogere sociale status woonden, zoals op basis van de kuil met rijke versierde natuurstenen gevelornamenten kan worden vermoed?

Tijdens de begeleiding zijn hiervoor geen aanwijzingen gevonden.

Noten

- 1 Naar Duurland 2009, paragraaf 2.3.
- 2 Van Dinter in prep, 22.
- 3 Naar Duurland 2009, paragraaf 2.2.
- 4 Duurland 2009.
- 5 Duurland 2009, 21.
- 6 Vondstnummers 1, 2, 7, 8 en 9.
- 7 Vondstnummer 10.
- 8 Vondstnummer 6.
- 9 Den Hartog 2009.

Literatuur

Bartels, M. 1999. *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*. Zwolle/Amersfoort.

Berendsen, H.J.A. 1982. *De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht*. Utrechtse Geografische Studies 25.

Dinter, M. van in prep. 'Fysisch-geografisch onderzoek'. In: Bouma, N. (red). *De Vleutenschevaart herontdekt op het Smakkelaarsveld in Utrecht. Een archeologische begeleiding*. ADC-rapport xxxx, 22. Amersfoort.

Duurland, M.F.M. 2009. *Middeleeuwse bewoningssporen op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek. Definitief onderzoek aan de Wittevrouwenstraat 7-11, gemeente Utrecht*. Basisrapportage archeologie 36, Utrecht.

Hartog, C.M.W. den 2009. *Wonen aan het Zwarte Water. Inventariserend Veldonderzoek Merelstraat aan het Zwarte Water, Gemeente Utrecht*. Basisrapportage archeologie 54, Utrecht.

Kam, R. de 2003. *Dwars door Utrecht. Opgravingen langs de HOV-busbaan*. Utrechtse stadsgeschiedenissen, Utrecht.

Ostkamp, S. & N. Jaspers 2010. 'Het aardewerk'. In: Kamp, J.S. van der 2010. *Boeren langs de Hogeweide. Een (post) middeleeuws boerderijlint op kapittelgrondgebied in Leidsche Rijn*. Basisrapportage archeologie 20, 155-194. Utrecht.

Prakken, J. 1953. 'De oorsprong van de Wittevrouwenpoort'. In: *Maandblad Oud-Utrecht* 1, 7-8. Utrecht.

Verhoeven, A.A.A. 1998. *Middeleeuws gebruiks-aardewerk in Nederland*. Amsterdam.

Eerdere uitgaven

Basisrapportage archeologie 1

De Grauwert

Archeologische onderzoek naar een laatmiddeleeuwse omgracht complex

Basisrapportage archeologie 2

Eligenstraat

2000 jaar bebouwing in het zuiden van de Utrechtse binnenstad

Basisrapportage archeologie 3

Sportpark Terweide

Inheems-Romeinse bewoning uit de eerste eeuw na Christus ten noorden van de Limes

Basisrapportage archeologie 4

Twee ijzertijdvindplaatsen langs de snelweg

Archeologisch proefonderzoek

Basisrapportage archeologie 5

Middeleeuwse bewoning langs de snelweg

Archeologisch proefonderzoek langs Rijksweg A2

Basisrapportage archeologie 6

Parkwijk-Noord

Zoektocht naar Romeinse activiteiten ten noorden van het castellum op de Hoge Woerd

Basisrapportage archeologie 7

Laatmiddeleeuwse bebouwing langs de Hogeweide

Archeologisch proefonderzoek

Basisrapportage archeologie 8

Langs de Hogeweide

Archeologisch proefonderzoek van een laat- en postmiddeleeuws bewoningslint

Basisrapportage archeologie 9

In de schoot van het landschap

Vleuterweide-Wilhelminalaan. Een nederzetting uit de midden- en late IJzertijd

Basisrapportage archeologie 10

Laatmiddeleeuwse bewoning langs de Hoge Weide

Archeologisch onderzoek wegens de verlegging van de Waterleiding Rijn-Kennemerland

Basisrapportage archeologie 11

Wegens wateroverlast

LR39 De Balije II: wachttorens, rivierdynamiek en Romeinse infrastructuur in een riverbocht van de Heldammer stroom

Basisrapportage archeologie 12

De broederschap 'Maria in de Wijngaard' en 'onser liever vrouwe in die Sonne'.

Archeologisch onderzoek naar twee kloostergemeenschappen aan de Nieuwe Kamp in Utrecht

Basisrapportage archeologie 14

Wonen aan het water (deel 1)

Archeologisch onderzoek van een twaalfde-eeuwse nederzetting langs de Oude Rijn

Basisrapportage archeologie 15

Wonen aan het water (deel 2)

Archeologisch onderzoek van een twaalfde-eeuwse nederzetting langs de Oude Rijn

Basisrapportage archeologie 16

Vroege wacht

LR31 Zandweg: archeologisch onderzoek van twee eerste-eeuwse houten wachttorens in Leidsche Rijn

Basisrapportage archeologie 18

Sportpark Terweide 2

LR41-42: Archeologisch onderzoek Sportpark Terweide

Basisrapportage archeologie 19

Een goede buur?

LR46 en LR49: definitief archeologisch onderzoek naar een *vicus*, grafvelden, infrastructuur en inheemse nederzetting in de omgeving van het Romeinse *castellum* in De Meern, deelgebied 'De Woerd' (Gemeente Utrecht)

Basisrapportage archeologie 20

Boeren langs de Hogeweide

Een (post)middeleeuws boerderijlint op kapittelgrondgebied in Leidsche Rijn

Basisrapportage archeologie 21

Werken aan de weg

LR31 Zandweg: archeologisch onderzoek aan een verspoelde sectie van de limesweg

Basisrapportage archeologie 25

Oudenrijnseweg

Archeologisch onderzoek van een inheems-Romeinse nederzetting uit de eerste eeuw na Chr. en een vlasroot-complex uit de twaalfde eeuw na Chr in De Meern, gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 26

Vroegmiddeleeuwse bewoning langs de A2

Een nederzetting uit de zevende en achtste eeuw in Leidsche Rijn

Basisrapportage archeologie 27

Proefsleuvenonderzoek Rheyngaerde

Aanvullend Archeologisch Onderzoek naar de Romeinse limesweg

Basisrapportage archeologie 28

Een Duits vliegtuiggraf uit de eerste uren van de Tweede Wereldoorlog

Archeologische begeleiding van de berging van een Junckers 88 in Leidsche Rijn (Utrecht)

Basisrapportage archeologie 29

Terug naar Themaat

Het archeologisch onderzoek LR50 en LR52 naar drie huisplaatsen aan de Thematerweg

Basisrapportage archeologie 30

LR55 Appellaantje

Een vroegmiddeleeuwse nederzetting aan de Wilhelminalaan in Vleuten

Basisrapportage archeologie 31

Gewei uit de geul

Onderzoek naar een bronstijdreestgeul en sporen uit de vroeg-Romeinse tijd aan de Burgemeester Middelweerdbaan in De Meern (Utrecht)

Basisrapportage archeologie 33

Op zoek naar de weg

LR60: onderzoek naar de Romeinse *limesweg* in De Meern (gem. Utrecht)

Basisrapportage archeologie 34

Pottenbakkers aan de Anthoniedijk

Inventariserend onderzoek m.b.v. proefsleuven en definitief archeologisch onderzoek voorafgaand aan het nieuwbouwproject 'Hoogstraat aan de Vecht' te Utrecht

Basisrapportage archeologie 36

Middeleeuwse bewoningssporen op het binnenterrein van de Letterenbibliotheek

Definitief onderzoek aan de Wittevrouwenstraat 7-11, gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 39

Romeinen op het schoolplein

Proefsleuvenonderzoek (LR 61) op het schoolplein van de R.K. Basisschool Drie Koningen in De Meern, gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 40

De limesweg in West-Nederland

Inventarisatie, analyse en synthese van archeologisch onderzoek naar de Romeinse weg tussen Vechten en Katwijk

Basisrapportage archeologie 41

Lichte Gaard 9

Archeologisch onderzoek naar het castellum en het bischoppelijk paleis in Utrecht

Basisrapportage archeologie 43

Scherven, schepen en beschoeiingen

LR62: Archeologisch onderzoek in een fossiele rivierbedding bij het castellum van De Meern

Basisrapportage archeologie 45

Boeren en molenaars

LR 64: Archeologisch onderzoek naar een laatmiddeleeuws erf aan de Strijlandweg, gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 46

Plangebied Hamlaan

Middeleeuwse bewoning naast de Hamtoren te Vleuten

Basisrapportage archeologie 47

Achter het castellum

LR66: Inventariserend archeologisch onderzoek (IVO) en een waarneming ten oosten van de Hoge Woerd, Utrecht

Basisrapportage Archeologie 50

Klokken gieten naast de kerk.

Opgraving op het Pieterskerkhof in Utrecht

Basisrapportage archeologie 54

Wonen aan het Zwarte Water

Inventariserend Veldonderzoek Merelstraat aan het Zwarte Water, Gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 59

Rondom het castellum

LR69: Archeologische begeleiding en metaaldetectie-onderzoek bij de aanleg van de track op de Hoge Woerd in De Meern

Basisrapportage archeologie 61

Het 'Huis Loenersloot'

NG20: Archeologische begeleiding aan de Nieuwegracht 20 in Utrecht

Basisrapportage archeologie 70

Utrecht Vredenburg

Definitief Archeologisch Onderzoek noordwesttoren en westmuur van kasteel Vredenburg

Basisrapportage archeologie 71

Utrecht-Bergstraat

Definitief Archeologisch Onderzoek
Opgravingen naar de stadsmuur

Basisrapportage archeologie 72

LR67 Rijnvliet-Zuid Sportpark en Strijkviertel

Inventariserend veldonderzoek (IVO-proefsleuven)
naar bewoningssporen uit de late middeleeuwen en de Romeinse tijd

Basisrapportage archeologie 73

LR73 Rijnvliet-Noord Woningbouw

Inventariserend veldonderzoek (IVO-proefsleuven) naar de *limes* in het noorden van Rijnvliet, gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 74

IJzertijdbewoning en de limesweg in Kanaleneiland (Utrecht)

Basisrapportage archeologie 75

Gruttersdijk 24-25

Archeologisch onderzoek in de middeleeuwse voorstad Bemuurde Weerd in Utrecht

Basisrapportage archeologie 76

Riool centrum Vleuten

LR 70: Archeologische begeleiding van het vervangen van het riool in de Dorpstraat, Schoolstraat en achter het winkelcentrum aan de Hindersteinlaan in Vleuten

Basisrapportage archeologie 77

Park Transwijk Paviljoen

Een definitief archeologisch onderzoek naar de limesweg aan de Beneluxlaan

Basisrapportage archeologie 78

Admiraal Helfrichlaan

ADH01: Inventariserend proefsleuvenonderzoek naar de Romeinse limesweg in Utrecht

Basisrapportage archeologie 79

Ophogingen en tuinders buiten de poorten

Profielen van buitenstadse ophogingen aan de Stationsstraat te Utrecht

Basisrapportage archeologie 80

Nieuwe inzichten in een oude waterweg

Een archeologisch onderzoek naar de kademuur van de Leidschevaart

Basisrapportage archeologie 81

Utrecht Vredenburg

Vanaf de toren een duik in de slotgracht van Kasteel Vredenburg

Basisrapportage archeologie 82

Rituelen in Rijnvliet?

LR67 DO Kleiwinning: definitief archeologisch onderzoek in deelgebied Rijnvliet, gemeente Utrecht.

Colofon

Uitgave

Afdeling Erfgoed
Gemeente Utrecht
Afdeling Erfgoed © 2013

Redactie

A.M. Bakker

Eindredactie

R. de Kam

Vormgeving

E. van Wieren

Datum

Maart 2013

Meer informatie

Afdeling Erfgoed
Gemeente Utrecht
Telefoon 030 286 3990
E-mail erfgoedutrecht@utrecht.nl
www.utrecht.nl/erfgoed

Meer informatie

Afdeling Erfgoed

Telefoon 030 - 286 3990

E-mail erfgoedutrecht@utrecht.nl

www.utrecht.nl